

50 ÅRS EU-STRID I «SANNHETENS TIME»?

Den første norske EEC-striden i 1961 ble avblåst da Storbritannia og Frankrike ikke ble enige om vilkårene for førstnevntes tilslutning til Fellesmarkedet (EEC). Ti år seinere dukket striden opp igjen og slo ut i lys lue i 1972 ettersom Stortinget i mellomtiden hadde bestemt at folket skulle få uttale seg i en rådgivende folkeavstemning. Deretter ulmet den fram til ny oppflamming i 1993-94, for seinere å gå over i ny ulming med et EØS-bluss i 2012-13. *Vardøger 34* 2013 er tidsskriftets fjerde om EU-prosessen. I *Vardøger 4* 1971 om *EEC – europeisk kapitalisme i ekspansjon* kan vi lese følgende:

«Opprettelsen av valutaunionen – eller den endelige konsolidering av forbundsstaten – vil innebære at det opprettes en EEC-sentralbank, at enkeltstatene sjaltes ut av penge- og finanspolitikken, og at betalingsbalansene mellom EEC-landene forsvinner. Dermed vil *den ujevne utviklingen* i EEC-kapitalismen komme til å utfolde seg fritt: Enkeltstatene vil stå uten 'økonomiske virkemidler' Så lenge den europeiske storkapitalen nyter gode konjunkturer og ekspanderer på verdensmarkedet, må en regne med at EEC-borgerskapets fellesinteresse overfor de ytre konkurrentene er så sterk at det bærer stadig lenger i retning av en valutaunion. Sannhetens time for EEC vil komme først med et omfattende konjunkturtilbakeslag i Vest-Europa. Da vil det finnes bare to alternativer: Enten vil storborgerskapet i EEC makte å tvinge nasjonalstatene til å oppgi de siste restene av sin penge-, finans-, toll- og valutapolitiske myndighet, eller særinteressene i de enkelte statene vil få overtaket og føre til en sprengning av EEC»¹

Sitatet er *ikke* en forutsigelse av dagens krise i EU, men peker på noen underliggende motsetningsforhold og en politisk-økonomisk logikk som vil gjøre seg gjeldende i unionsprosjektet med en felles valuta når et omfattende økonomisk konjunkturtilbakeslag som i dag, inntreffer.

Før folkeavstemningen i 1972 avviste de offisielle EF-tilhengerne bestemt enhver påstand om at EF dreide seg om en utvikling mot en union. Men det var nettopp *det* velgerne skulle gi et svar på ved neste korsveg i 1994. I *Vardøger 20* 1992 drøftes de første famlende stegene i EF (seinere EU) mot en politisk og monetær union. Det paradoksale med EU-prosessen var at den prøvde å framstå som en *monetær* union uten først å være en *politisk* union, med en sterk fellesstat for *gjennomføring* av den monetære unionen. EU-prosessen snur denne historisk-normale rekkefølgen på hodet. Det er snarere prosjektet med å realisere den monetære union *fullt ut* som i dag framtvinger en felles økonomisk *politikk* for de ulike landene i eurosonen med de institusjoner og maktmidler som er nødvendige for dette formålet. Når det samles mer politisk og administrativ makt på overnasjonalt nivå på slike

premisser, vil det nødvendigvis befeste EUs *autoritære karakter*. Prosjektet er rett og slett uforenlig med demokrati. Fra *Vardøger 20* kan vi sitere følgende:

«Fortsatt kan EF-prosjektet med god rett døpes 'Europeisk kapitalisme i ekspansjon' ... drevet fram av kapitalinteresser som for lengst har sprengt rammene for de europeiske nasjonalstatene. Men de samme interessene er havnet i et nasjonalstatlig ingenmannsland på jakt etter overnasjonale institusjoner som kan regulere og harmonisere akkumulasjonsbetingelsene og sikre en hjemmebase i den internasjonale konkurransekampen. Dette statsbyggingsprosjektet famler seg fram uten å kunne støtte seg til en overgripende politisk og folkelig støtte. Prosjektet lider av et kronisk politisk legitimeringsunderskudd. ... EF-prosjektet er utformet i politiske prosesser der samfunnselitene verken har etterspurt eller savnet 'massenes' aktive engasjement. 'Massenes' likegyldighet har snarere vært en forbundsfelle så langt. Men denne mangelen på overnasjonal identifikasjon kan bli et akutt problem når EF-nivået skal bli noe mye mer enn en vaktbikkje for smørberg og tollsatser. Skarpere en noen sinne vil en økonomisk og monetær union sette overnasjonalitetsspørsmålet i EF på dagsordenen. Særlig vil ambisjonene om en monetær union forutsette en form for politisk union. Dermed er EF-skutas kurs satt for tåket og ureint farvann.»²

Sitatet foregriper den nå alminneliggjorte språkbruken om EUs «demokratiske underskudd». Men ingen har likevel beskrevet denne prosessens autoritære karakter tydeligere og med større autoritet basert på egne erfaringer enn Jean-Claude Juncker (Luxembourg), tidligere president for Det europeiske råd der regjeringssjefene for EU-landene og kommisjonens leder møtes:

«Vi tek ei avgjerd, offentliggjør den, og så ventar vi og ser kva som skjer. Om det ikkje blir noko rabalder, og det blir det sjeldan, ettersom dei aller fleste ikkje forstår kva som skjer, held vi fram. Vi tek skritt for skritt, heilt til det ikkje lenger er mogleg å snu.»³

De viktigste forskjellene i «europeiseringens» basale forutsetninger etter 1980 er den finanskapitalistiske ekspansjon og dominans samtidig som kapitalismen har forskjøvet sitt industrielle tyngdepunkt mot Asia, særlig Kina. De kapitalinteresser som i dag dominerer utviklingen av EU-prosjektet, står fjernere fra de europeiske befolkningene enn noen sinne. Industri-kapitalismen dannet på en helt annen måte enn en finanskapitalistisk dominert økonomi et sosialt og organisatorisk grunnlag for politiske, demokratiske mobiliseringer gjennom fagforeninger og andre folkelige interesseorganisasjoner for statlige velferdsordninger og en jevnere inntektsfordeling. Finanskapitalens dominans forrykker maktforholdene så vel mellom ulike kapitalinteresser innbyrdes som mellom disse og andre klasser. Dermed forskyves grunnlaget for klasseallianser og kompromisser som kan

forsvare velferdsstatene og innslagene av politisk demokrati i nasjonalstatene – uten at dette på noen måte er blitt «kompensert» av demokratiske prosesser på overnasjonalt nivå. Aldri tidligere har «eupeiseringens» autoritære karakter vært tydeligere.

Krisa beveger seg på flere nivåer. For det første på finanskapitalens eget nivå – som overakkumulasjon og fare for kollaps i store finansinstitusjoner om ikke EU-systemet redder «markedet» fra fallitt med politiske, *klart synlige* hender. Ved diktat pålegges de mest utsatte landene å dekke inn finanskapitalens fallitter over statsbudsjettene, altså med skattebetalernes penger, nedskjæringer på budsjettene velferds- og pensjonsposter osv. EUs folkevalgte organ, EU-parlamentet, svever i løse lufta uten selvstendig mulighet til å foreslå eller vedta lover, og uten å kunne stille Kommisjonen eller Ministerrådet til ansvar. Gjennom fiskaltraktaten, signert januar 2012, *Fiscal Stability Treaty*, (også kalt budsjett-/finansraktaten) vil Kommisjonen og Ministerrådet overstyre de nasjonale parlamentenes finanspolitikk i euro-landene med krav om nedbygging av offentlig sektor for slik å «berge» euroen som felles valuta. Euro-land som kommer i vansker, kan få hjelp av fondet som disponeres av *European Stability Mechanism* «on strict conditionality» etter at de samme gjeldslandene – med *egne* statsøkonomier i dyp krise – har betalt inn *sine* bidrag til fondet. Ordningen har formelig en bibelsk logikk: Vårherre tar og Vårherre gir. For å sikre denne «mekanismen» Vårherre, friest mulig rom, får Han status som en rettslig uavhengig «person» i forhold til EU-landene med særskilte *privilegier og strafferettslig immunitet* for seg og sine tjenestemenn.

«Europeiseringen» har alltid påkalt et behov for *store visjoner* om en felleseuropeisk framtid. Oppgaven å snekre sammen disse tilfaller normalt politiske intellektuelle i de etablerte politiske partiene, universitetene, forskningssentrene, massemedia og tenketankene. Men under det store økonomiske tilbakeslaget, «sannhetens time», når behovet for store visjoner er størst, mister de sin troverdighet. Nettopp da er det på tide for den norske eliten å gi Nobels fredspris til EU fordi EU har hindret Den andre verdenskrig i å bryte ut på nytt! Dermed stadfestet den at EU-visjonens fredsdimensjon definitivt tilhører fortiden.

De EU-intellektuelle er også i Norge i liten grad orientert mot politisk økonomi, mot en forståelse av hvordan kapitalismen i Europa og globalt fungerer. Også rådende økonomisk teori underslår kapitalismens – «markedsøkonomiens» – grunnleggende *politiske* karakter. *Vardøgers* oppgave er å minne om det politisk-økonomiske grunnlaget for «eupeiseringen» og analysere de forståelsesformer og legitimeringer som omspinner de maktforskyvninger som dermed foregår.

Det som skiller dette fra *Vardøgers* tidligere EU-hefter, er en tydeligere orientering mot fagbevegelsens rolle. Etter at artiklene i dette heftet ble skrevet, har EU satt i gang en samordning for å svekke denne mest

grunnleggende form for lønnsarbeidernes organisering ettersom nasjonalstatene ikke er effektive nok i så måte, bortsett kanskje fra Hellas, hvor regjeringen høsten 2012 etter krav fra EU, Den europeiske sentralbanken og Det internasjonale pengefondet, *Troikaen*, har fratatt lønnsarbeiderne retten til å føre kollektive lønnsforhandlinger.⁴ På den andre siden har Europas fagbevegelse for første gang i sin historie gjennomført koordinerte streiker og aksjoner på tvers av landegrensene i protest mot den drakoniske nedskjæringspolitikken som blir gjennomført. Også FNs arbeidsorganisasjon, ILO, har protestert. Alt tidligere snakk om «EUs sosiale dimensjon» er nå kommet til sannhetens time. Vardøger vil derfor i samsvar med sitt program om «å formidle samfunnsanalyser og dokumentasjoner for å bidra til avklaring av spørsmål som er vesentlige for den sosialistiske bevegelsen» komme tilbake til spørsmålet om klassekampene i Europa.

Vardøger 34 er tilegnet Dag Seierstad for hans enestående arbeid i folkeopplysningens tjeneste om EU-prosessen fra 1960-årene til i dag.

Redaksjonen

NOTER

- 1) Rune Skarstein «Om drivkreftene bak formingen av en europeisk forbundsstat,» *Vardøger 4*, 1971, s. 66.
- 2) Olav Fagerlid «EFs monetære union – en statsambisjon uten stat,» *Vardøger 20*, 1992, s. 35 f.
- 3) Sitert etter Hans Magnus Enzensberger «Kva veit vi egentleg?» i *Klassekampen* 27.12.2012. Som takk for Junckers europeiske innsats har den konstitusjonelle eliten i Norge alt i 1996 hedret ham med Storkors av Den Kongelige Norske Fortjenesteorden, nesten som en foregripelse av tildelingen av Nobels fredspris til EU i 2012.
- 4) European Commission: Labour Market Developments in Europe 2012, *European Economy 5/2012*, og COMMUNICATION FROM THE COMMISSION, Annual Growth Survey 2013, Brussels, 28.11.2012. Se også Asbjørn Wahls kronikk i Dagsavisen 14. 12. 2012. Om Hellas: Bergens Tidende 28.11.2012.